

בזאת תדעון כי ידוד שלחני

נס הבליעה מהווה 'אישור' לנבואת משה?

הרב יחזקאל סופר

בפרשתנו מסופר אודות מחלוקת קרח, שהביעה ערעור על 'אמינותה' של נבואת משה, באמרו 'דברים אלו אתה בודאן מליבך' ומשה מודיע שייעשה עתה 'מופת מדהים' שיוכיח לכולם שאמנם "ה' שלחני... כי לא מליבי"

ספר במדבר פרק טז

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי יָדוּד שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מִלִּבִּי: (כט) אִם כָּמוֹת כָּל הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה וּפָקַדְתָּ כָּל הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא יָדוּד שְׁלַחְנִי: (ל) וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא יָדוּד וּפָצְתָה הָאָדָמָה אֶת פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֻתָם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת יָדוּד:

וכן משמע מדברי הרמב"ם פירוש המשניות - מסכת סנהדרין פרק י
היסוד השמיני:

היות התורה מן השמים, והוא שנאמין כי כל התורה הזאת הנתונה ע"י משה רבינו ע"ה שהיא כולה מפי הגבורה, כלומר שהגיעה אליו כולה מאת ה' יתברך בענין שנקרא על דרך השאלה דבור ואין ידוע היאך הגיע אלא היה משה ע"ה שהגיע לו... וזה שאומר שכל אלה הפסוקים והספורים משה ספרם מדעתו, הנה הוא אצל חכמינו ונביאינו כופר ומגלה פנים יותר מכל הכופרים, לפי שחשב שיש בתורה לב וקליפה ושאלה דברי הימים והספורים אין תועלת בהם ושהם מאת משה רבינו ע"ה ...

וכמו כן פירוש התורה [=שבעל פה] המקובל ג"כ מפי הגבורה וזה שאנו עושים היום מתבנית הסוכה ולולב ושופר וציצית ותפילין וזולתם הוא בעצמו התבנית אשר אמר הש"י למשה והוא אמר לנו והוא נאמן בשליחותו,

והמאמר המורה על היסוד הזה הוא מה שנאמר (במדבר טז) ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות כל המעשים האלה כי לא מלבי:

גם מדבריו משמע ש"נס הבליעה" הוא המופת המוכיח את אמיתות "נבואת משה" ולכאורה זה סותר עיקרון שקבע הרמב"ם עצמו ביסודי התורה:

רמב"ם יד החזקה - הלכות יסודי התורה פרק ח

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה שהאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף.

אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו לא להביא ראיה על הנבואה היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו צרכנו למזון הוריד לנו את המן צמאו בקע להן את האבן כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ וכן שאר כל האותות

ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם ונאמר לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה:

מהי אם כן הראיה עבור עדת קרח לאימות נבואת משה על פי אות הבליעה – הלא עדיין נותר הפקפוק שמא עשה משה מופת זה בלט וכישוף?

ושמא תאמר: והלא במעמד הר סיני כבר הוכחה נבואתו, דבר המסיר כל פקפוק במסר שבא ממי ש'ה' שלחני?

הרי ראינו בפועל שמעמד זה לא הועיל לשמוט את הקרקע מטענת קרח "דברים אלו אתה בודאן מלבך" ואפילו לא מנע את כלל ישראל מלקבל טענה זו [שהרי לא מיחו בו, וגם הקב"ה "נאלץ" לאשר שנית את נאמנותו של משה בפניהם] – וא"כ אם 'מעמד הר סיני' הנשגב, לא שכנע את עדת קרח, מה יושיענו מופת זה שהוא פחות אמין ממעמד הר סיני?

והתשובה:

עצם "נבואת-משה" כשליח לנתינת 'כללות-הדת' על תרי"ג מצותיה, לא היה מוטל בספק כלל, שהרי "עינינו ראו ולא זר" איך שהקב"ה בעצמו דובר אל משה ומצווה לו למסור עשרת הדברות לישראל. ואפילו קרח ועדתו לא פקפקו בזה, שהרי קורח בעצמו אומר: "כולנו שמענו בהר סיני אנכי ה' אלוקיך".

אלא שקרח התחכם לחלק בין מסירת "מצוות" [שעל זה נתמנה משה מפי הגבורה ומסר כל המצוות בנאמנות¹] – לבין "מינויים" של שררות שלדעתו אינן בגדר "מצוות", אלא נובעים מנטיית-לבו של משה רבנו בעצמו, על כן "הריני חולק עליו ומבטל דבריו".

על כן נאלץ משה להוסיף ראייה ש"נבואת משה" איננה רק ב"מצוות" בלבד, אלא כל מה שמשה מצווה בשם הקב"ה, כלול בהגדרת "אמיתות תורת משה", ועל כך מעמד הר סיני בלבד אינו מהווה הוכחה כלל²...

אך מאידך, משה איננו יכול לדרוש שיהיה עוד פעם "מעמד הר סיני" באותו היקף, שכל העם ישמעו מהקב"ה שהוא ציווה למנות את אליצפן בן עוזיאל ואת אהרן למשרותיהם...

על כן נאלץ להשתמש ב"מופת" – אבל נתחכם להשתמש במופת כזה שאי אפשר לטעון עליו: "שמא נעשה בלט וכישוף".

כי "לט וכישוף" דורש שהמכשף יעשה "פעולה" מסויימת [כנטיית המטה או הפרחת פית כבשן או שיבטא "לחש-קללה"] ואילו כאן ב"נס-הבליעה" לא עשה משה שום פעולה וגם לא גזר עליהם קללה, אלא רק הניח בפני הקב"ה ועם ישראל שתי אפשרויות באמרו:

כט) אם פְּמוֹת כָּל הָאָדָם יִמָּתוֹן אֱלֹהִים וּפְקָדוֹת כָּל הָאָדָם יִפְקָד עֲלֵיהֶם לֹא יִדּוֹד שְׁלַחְנִי: (ל) וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא יִדּוֹד וּפְקָדוֹת הָאָדָמָה אֶת פִּיהָ וּבִלְעָה אֶת־אֶתֶם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֻתָם כִּי נֶאֱצַצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֹהִים אֶת יִדּוֹד:

¹ ומה שאמר "דברים אלו אתה בודאן מלבד" גם על 'פסיקותיו' של משה בעניין 'בית מלא ספרים שפטור ממזוזה' ו'טלית שכולה תכלת פטורה מן הציצית': [אף שהן מתרי"ג מצוות] זה בגלל שלדעתו בפרט זה 'פסק' משה כך, כי תפס שקרח רוצה להביא 'משל' לטענתו, על כן 'פסיקתו' ברגע זה 'משוחדת' כדי להצדיק את מינויו הפוליטיים, אבל לא חלק על עצם מצוות ציצית ומזוזה, שאמנם נאמרו למשה מסיני!

² ועפי"ז תתורץ בפשטות השאלה המפורסמת בעולם הישיבות, שמחלוקת קרח מפריכה את קביעת הרמב"ם באגרת תימן: "וכן אמרו רבותינו ז"ל על כל המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני", כי קרח לא חלק על נבואת משה במצוות התורה הנצחיות, אבל לא האמין ש"כל המעשים האלו" [מינויים פוליטיים] גם הם מכח "ה' שלחני".

ובולם ראו שכאן פעל הקב"ה בעצמו ובטלה טענת "לט וכישוף" – ובוזה הוכח שגם בעניינים שאינם קשורים לתרי"ג המצוות הנצחיות, כי אם ל"מינויים" הרי זה: "הוי"ה שלחני... כי לא מליבי".

ורעיון זה מרומז גם במקרא מפורש וגם בלשון הרמב"ם דלעיל:

אי בעית אימא קרא:

(לא) וַיְהִי כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: (לב) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת בְּתִיָּהֶם וְאֶת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לָקַח וְאֶת כָּל הָרֶכָוֶשׁ: (לג) וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֵּאבְדּוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל:

להדגיש שלא היה שום "פסק-זמן" שיכול לאפשר למשה לעשות איזה "פעולה" או "לחש" אלא מיד "ככלותו לדבר" את הצעת שתי האפשרויות להחלטת הקב"ה, התרחש הנס ללא שום התערבות מצדו של משה!

אי בעית אימא לשון הרמב"ם:

"...היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו צרכנו למזון הוריד לנו את המן צמאו בקע להן את האבן [=בכל הניסים נקט לשון "הפעיל" – אך משהגיע ל"נס הבליעה" משנה הרמב"ם לשונו לל' נפעל:] כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ [= כלומר מעצמה, ללא שום פעולה מצד משה!]

ומ"ש בהקדמתו למשנה ב"יסוד השמיני":

והמאמר המורה על היסוד הזה הוא מה שנאמר (במדבר טז) ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות כל המעשים האלה כי לא מלבי:

אין כוונתו ש"נס-הבליעה" הוא ההוכחה לכללות היסוד של "תורה מן השמים" שהיא נבואת משה, שהרי אימות נבואת משה איננו מבוסס על "אותות" כי אם על מעמד הר סיני, אלא כוונתו היא:

מנין המקור שישנו בכלל "יסוד" שכזה להאמין שכל התורה כולה [כולל מינויים וסיפורים] היא מן השמים? – ועל כך התשובה: זה מוכח ממה שהוצרך משה להוכיח "בזאת תדעון" סימן שישנה חובה לדעת ולהאמין ב"יסוד" הזה.

ויש לומר, שזו גם משמעות "כפל-הלשון" של פתגם בני קרח שקולן בוקע מהגיהנום באומרם: "משה אמת ותורתו אמת" דלכאורה המחלוקת היתה על "תורתו אמת" ולא אם "משה עצמו הוא אמת"?

אלא החידוש הוא שלא רק מה שקשור ב"תורה" שהוא מסר זו "אמת", אלא גם "משה" עצמו [דבריו, רעיונותיו הצעותיו ו"מינוייו" – כל כולו הוא:] "אמת".

כמסופר על הרבי הרש"ב שפעם התייעץ עמו אחד מחסידיו שבנו רוצה להפליג באניה לארץ הקודש וביקש לדעת מה דעת הרבי על כך, ענה לו הרבי הרש"ב: **'אינני ממליץ על נסיעה זו!'**

החסיד העביר לבנו את דעתו של הרבי, אך הלה החליט שתכניתו לנסוע לא תידחה רק בגלל שהרבי 'אינו ממליץ'... וסופו העגום של הסיפור היה שאניה זו טבעה בדרך לארץ ישראל ובנו נספה ביס.

בא אותו חסיד בבכיה אצל רבו בטענה מאחר והרבי 'ידע' ברוח קדשו על הסוף המר מדוע לא הזהירו במפורש כדי להרתיע את בנו מתכניתו?

ענה לו הרבי: באמונה! לא ידעתי כלום ממה שיקרה, אלא שהיתה לי תחושה שהרעיון שלילי, ועל 'תחושה' שלנו [הרביים] אפשר לסמוך בוודאות!

כי משה רבנו שבכל דור, אמינותו אינה מוגבלת רק ל'פסיקות-הלכתיות' [תורתו אמת] אלא שגם כל רעיון שעולה בלבו בא ממקור ה'אמת' [כי 'משה אמת']